

Yliopiston tutkimusdatapolitiikka

Näkökulmat Julkaistu 27.08.2014 klo 14:43 Kirjoittaja Sami Borg CC 4.0 BY

Sanapari avoin data hersyy jo poliitikkojenkin huulilta. On ymmärretty, että sähköisten tietoaaineistojen avaaminen voi luoda merkittäviä innovaatiota ja uusia liiketoimintamalleja. Siksi on loogista, että yhteiskunnan varoin kerättävien tietoaaineistojen rahoittajat ovat ryhtyneet edistämään datan avaamista. Yksi keino on tavoitteiden ja keinojen kirjaaminen organisaation viralliseksi datapolitiikaksi.

Suomessa julkishallinnon yleiset vaatimukset datan avaamiseksi ovat johtaneet myönteisiin uudistuksiin. Monet ministeriöt ja niiden alaiset asiantuntijaorganisaatiot ovat avanneet tietovarantojaan siten, että kansalaisilla on niihin aiempaa vapaampi pääsy. Tällaisia palveluja esitellään esimerkiksi Avoin Suomi 2014 -messuilla.

Suuntauksesta huolimatta monet julkishallinnon toimijat eivät ole avanneet erityisesti tieteellisen tutkimuksen käyttöön aineistoja, jotka hyödyttäisivät tutkijoita eniten. Ainakin ihmistä tutkivissa tieteissä tämä tarkoittaa usein henkilötason aineistoja, jotka asianmukaisesti muokattuina ja suojattuina voisivat aivan yhtä hyvin kuulua avattavien datojen piiriin. Avoimessakin datassa voi olla käyttöehtoja.

Entäpä yliopistot? Niitä ei ole vielä aihetta kehua oman pesän hoitamisesta asiassa. Muutamissa yliopistoissamme tosin valmistellaan tällä hetkellä omaa tutkimusdatapolitiikkaa rehtorin asettamin työryhmin, mutta useimmissa ei ole vielä herätty kunnan toimiin. Mitä yliopiston kannattaisi ottaa huomioon datapolitiikkaan?

Ymmärtääkseni perustavimmista tavoitteista ei vallitse epäselvyyttä. Tieteen sisäiset ja ulkoiset normit tukevat voimakkaasti tutkimusdatan avoimuutta ja riittävää dokumentointia eli järjestelmällisyyttä tutkimustiedon tuottamisessa. Toistettavuus-, verifioitavuus- ja kontrolloitavuusvaatimusten lisäksi tutkimusdatan käytön tehokkuusvaatimukset puoltavat avaamista ja datan jatkokäyttömahdollisuuksien turvaamista.

Brittilyopistojen tutkimusdatapolitiikka-asiakirjoista huomaa, että monialainen yliopisto kykenee sopimaan helpoimmin yleisistä periaatteista ja niiden kirjaamisesta datapolitiikaksi. Ongelmaksi voi jäädä se, miten periaatteiden kirjaaminen oikeasti edistää tutkimusdatan avoimuutta, jos käytännön toimista ei juuri puhuta eikä seurantaa ole järjestetty.

Toimivimmilta vaikuttavat datapolitiikat viittaavat nasevasti keskeisiin periaatteisiin ja opastavat kattavasti mutta silti tiiviisti. Ne ohjaavat hyödyntämään paitsi yliopiston omia, myös valtakunnallisia tai kansainvälisiä tukipalveluja. Brittilyopistot puhuvatkin yleensä tutkimusdatan hallintaa koskevista linjauksista (Research Data Management Policy). Sisällöissä korostetaan aineistonhallintasuunnitelman laatimista kerätessä uusia tutkimusaineistoja.

Kaikkiaan yliopiston tutkimusdatapolitiikan perusrajaukset eivät ole helppoja, koska kokonaisuus on monitahoinen. Tutkimusalat eroavat toisistaan ja tukipalvelujen saatavuus vaihtelee aloittain.

Tutkimusdatapolitiikassa lienee järkevintä keskittyä datan hallinta- ja saatavuuspolitiikkaan. On varmistettava, että tutkimusdatat säilyvät käyttökuntoisina tutkimushankkeiden päättymisen jälkeen ja että ne dokumentoidaan siten, että muutkin kuin alkuperäiset tekijät voivat niitä hyödyntää. Sitten

seuraavat kysymykset siitä, kuka tai ketkä vastaavat datan dokumentoinnista, julkaisemisesta ja viitetietojen tuottamisesta, pitkäaikaissäilytyksestä ja jakelusta jatkokäyttöön. On myös olennaista osoittaa, mitkä tahot antavat neuvoja ja opastusta, koska esimerkiksi pelkästään tutkimuksen rahoittajien ja julkaisijoiden datapolitiikkojen tuntemus saattaa vaatia opastusta. Olisi toivottavaa, että myös yliopistokirjastojen merkitys vahvistuisi tämän kaltaisissa tietopalveluissa.

Lisäksi on osoitettava riittävän joustavasti, mitä aineistoja politiikka koskee, kuka omistaa avattavan datan, milloin data avataan sekä millä perusteilla datan tekijyys määräytyy ja miten tekijöihin sekä dataan viitataan. Meriitin kertyminen on aivan välttämätön ehto, koska muutoin tutkijoilla ei ole riittäviä kannustimia datan avaamiseen.

Ei siis käy kateeksi yliopistojen tutkimusdatapolitiikkatyöryhmiä, asioita on viljalti. Alan valtakunnallisen tukipalvelun edustajana toivon tietenkin, että yliopistojemme tulevat datapolitiikat muotoutuvat riittävän joustaviksi, tehokkaiksi ja myös kannustaviksi. Toivottavasti valtakunnallisia linjauksia ja tukipalveluja osataan hyödyntää politiikkojen laatimisessa ja sisällöissä täysipainoisesti, jotta pyörää ei keksittäisi uudelleen.

Ehdottomasti tärkeintä on datapolitiikan jalkauttaminen, kuten Helsingin yliopiston ao. työryhmän asettamis päätös ilahduttavasti viittaa. Olennaisinta tutkimusdatan avaamisen etenemiselle on toimintakulttuurin muutos tutkijakunnassa, jota tuskin heilautetaan mahtikäskyillä hetkessä toiseen asentoon. Epätarkoituksenmukaisilla linjauksilla saatetaan jopa ottaa askelia taaksepäin.

Tutkimusdatan hallinnan ja sen suunnittelun tulee muodostua itsestään selväksi osaksi tutkimusprosessia. Tähän hiileen saa puhalttaa.

Lue lisää:

[Ison-Britannian yliopistojen datapolitiikkoja](#)

[Aineistonhallinnan suunnittelu](#)

[Tilannekartoitus tutkimusdatan hallinnasta yliopistoissa](#)

Sami Borg toimii johtajana Yhteiskuntatieteellisessä tietoaarkistossa, jonka palvelut ovat Tampereen yliopiston valtakunnallinen tehtävä.